

HUDOBNÁ TRIEDA I

Strunové sláčikové nástroje v symfonickom orchestri

HUSLE
VIOLA
VIOLONČELO
KONTRABAS

VIOLA

 viola Bratsche / Viola viola alto brácsa / mélyhegedű

- je v skupine strunových sláčikových nástrojov v porovnaní s husľami väčšia, v porovnaní s violončelom a kontrabasom menšia.
- jej základom je telo vyrobené z dreva, na ktorom sú napnuté, podobne ako tetiva na luku, štyri struny rôznej dĺžky, hrúbky a ladenia.
- hudobník pri hraní opiera violu o svoje ľavé rameno, v pravej ruke drží sláčik.
- tón tvorí ťahom sláčika po strunách, prípadne brnkáním končekmi prstov.
- výšku tónu mení stláčaním (skracovaním) strún prstami ľavej ruky; väčším alebo menším tlakom pravej ruky so sláčikom na struny ovplyvňuje silu zvuku.

V Hudobnej triede spoznáваме hudobné nástroje v symfonickom orchestri.

Symfonický orchester sa zrodil začiatkom 17. storočia v Európe.

V orchestri sú zvyčajne zastúpené tri veľké "množiny" nástrojov: sláčikové, dychové a bicie. V prvej množine sú nástroje, na ktorých sa hrá ťahom sláčika, v druhej dychom (fúkaním), v tretej úderom.

Pri bližšom pohľade zistíme, že orchester tvoria skupiny **sláčikových nástrojov** (patria do nej husle, viola, violončelo a kontrabas), **drevených dychových nástrojov** (flauta, hobo, klarinet, fagot), **plechových dychových nástrojov** (lesný roh, trúbka, trombón, tuba) a **bicích nástrojov** (tympany, veľký bubon, malý bubon, xylofón, činely a d.). V orchestri však môžeme príležitostne stretnúť aj rôzne **klávesové nástroje** (klavír, čembalo, organ), či **brnkacie nástroje** (gitara, lutna, mandolína).

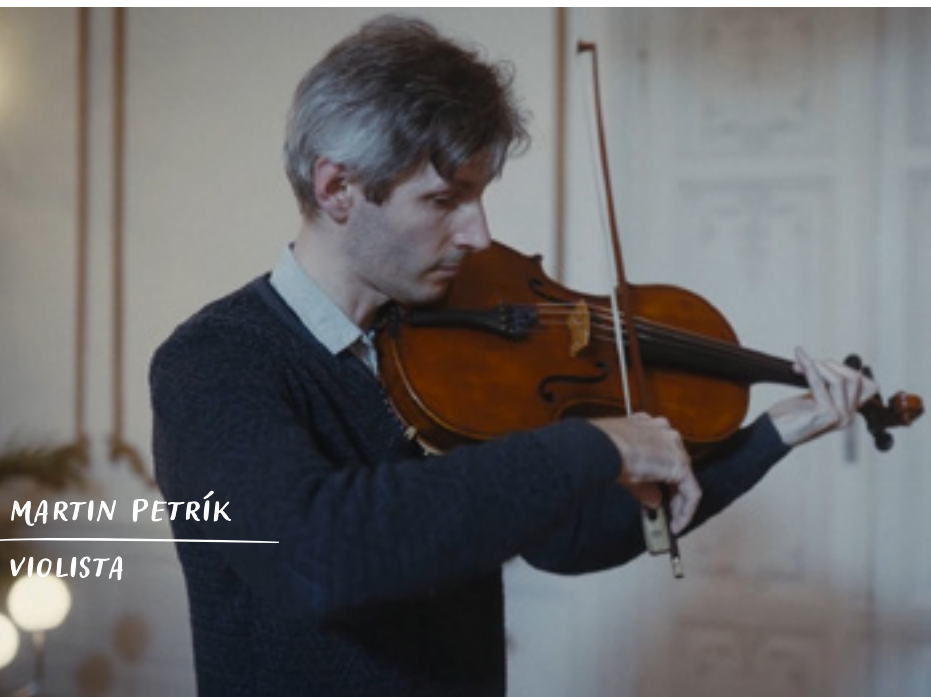
Svet hudobných nástrojov je nesmierne pestrý a bohatý a zahŕňa stovky rôznych druhov nástrojov z celého sveta. Vedný odbor, ktorý sa zaoberá hudobnými nástrojmi (ich dejinami, vývojom, stavbou, akustickými vlastnosťami) sa nazýva **organológia**.

VEDELI STE, ŽE...?

Rakúsky etnomuzikológ **Erich von Hornbostel** (1877 – 1935) a nemecký muzikológ **Curt Sachs** (1881 – 1959) vytvorili prehľadný systém, ktorý je dnes známy ako **Sachsova-Hornbostelova klasifikácia hudobných nástrojov**. Hudobné nástroje rozdeľuje do skupín podľa toho, **akým spôsobom sa na nich tvorí zvuk**. Základné skupiny hudobných nástrojov podľa Sachsovej-Hornbostelovej klasifikácie sú tieto:

- **Idiofóny**, alebo tzv. samozvúčné nástroje. Tón vzniká vibrovaním celého nástroja alebo jeho súčastí. Patria sem takmer všetky bicie nástroje (okrem bubnov) – napr. triangel, činely, zvonkohra, gong a i.
- **Membranofóny**, alebo tzv. blanozvučné nástroje. Tón vzniká kmitaním membrány, ktorá býva vyrobená z kože alebo plastu. Patria sem najmä bubny, tamburíny, tympany a i.
- **Chordofóny**, alebo tzv. strunozvúčné nástroje. Zvuk vzniká rozochvievaním struny alebo strún, ktoré sú napnuté medzi dvoma bodmi. Patria sem strunové nástroje a tiež niektoré klávesové nástroje – napr. klavír, čembalo, cimbal, husle, viola, violončelo, kontrabas, gitara a i.
- **Aerofóny**, tzv. vzduchozvučné nástroje. Zvuk vzniká kmitaním vzduchu vo vzduchovom valci. Patria sem napr. harmonika, trúbka, lesný roh, priečna flauta, hobo, klarinet, fagot a i.
- **Elektrofóny**, teda nástroje, v ktorých zvuk vzniká elektricky. Patria sem napr. elektrická gitara, elektrické píano, syntetizátor a pod.

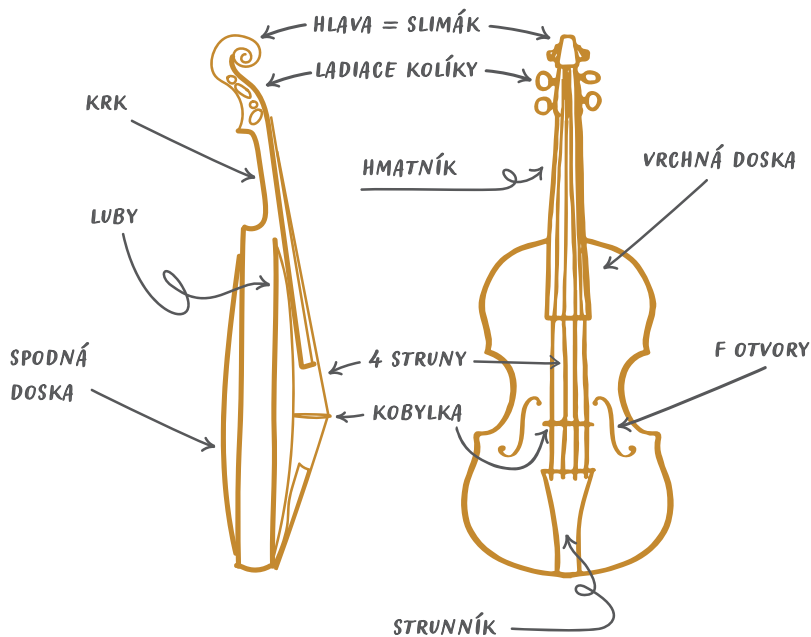
Podľa vyššie uvedeného teda viola patrí v symfonickom orchestri do skupiny strunových sláčikových nástrojov, a podľa Sachsovej-Hornbostelovej klasifikácie, do skupiny chordofónov.

MARTIN PETRÍK
VIOLISTA

Z AKÝCH ČASTÍ SA SKLADÁ?

Z ČOHO SA VYRÁBA?

Viola je spravidla vyrobená z viacerých druhov dreva:

- **javor** – spodná doska, luby, kobylka
- **smrek** – vrchná doska
- **eben** (tvrdé, odolné drevo) – hmatník, ladiace kolíky

Na povrchu violy je lak, ktorý chráni nástroj pred poškodením a má aj estetickú funkciu.

SLÁČIK (ALEBO SLÁK)

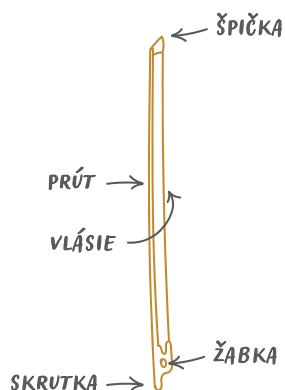

Zásadná pomôcka pri hre na viole.

Na výrobu sláčika sa používa tzv. fernambukové drevo (pochádza z dažďových pralesov z Brazílie).

Na sláčiku nájdete aj eben (žabka), časti zo striebra, ale aj slonoviny, či perlete. Tovársky vyrábané sláčiky sa môžu vyrábať aj z kARBónového vlákna.

Vlásie je vyrobené z konského chvosta.

Z HISTÓRIE

Najstaršia verzia violy – tzv. „viola da braccio“ (tal. braccio = rameno) bola, podobne ako husle, vyrobená v 16. storočí pravdepodobne v severnom Taliansku.

SLÁVNI VÝROBCOVIA VIOL (A INÝCH SLÁČIKOVÝCH NÁSTROJOV)

členovia rodiny **Amati** z mesta Cremona

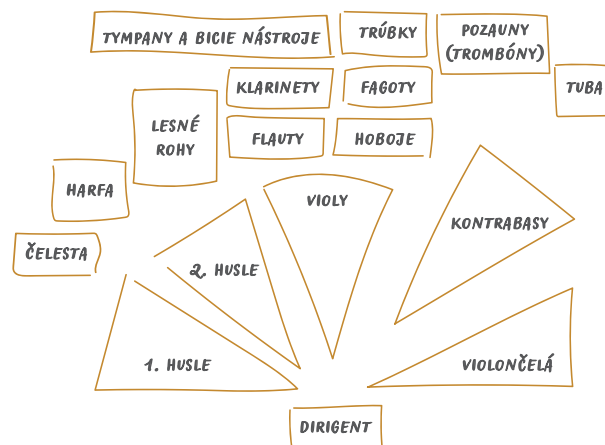
Gasparo da Salò (1540 – 1609) z mesta Brescia a i.

VYBRANÉ TECHNIKY HRY NA VIOLE

predstavené vo filme:

- **pizzicato** (čítaj picikáto) – struny sa rozozvučia brnkaním prstov
- **flažolet** – vo vysokej polohe znejúci (aliquotný) tón, vznikajúci jemným dotykom struny prstom na konkrétnom mieste
- **détaché** (čítaj détašé) – technika pravidelného, rovnomerného, širokého, ale oddeleného ťahu sláčika („keď takto pravidelne ťahám sem a tam“)
- **spiccato** (čítaj spikáto) – sláčik vplyvom gravitácie „skáče“ na strunách
- **sautillé** (čítaj sotijé) – špeciálna technika používania sláčika, pri ktorej napätie vlasov napnutých na sláčiku spôsobuje odskakovanie sláčika od struny. Technika podobná ako spiccato, využíva sa v rýchlych, až extrémne rýchlych tempách.
- **tremolo** – rýchle striedanie jedného alebo dvoch tónov

VYUŽITIE

V orchesternej hudbe obdobia baroka viola dopĺňala harmónie. Prvé sólové koncerty pre violu boli napísané v období baroka a klasicizmu.

Anglický violista a učiteľ hry na viole **Lionel Tertis** (1876 – 1975) bol neúnavný propagátor violy. Vďaka nemu začala byť viola považovaná za rovnocenný a plnohodnotný sólový hudobný nástroj.

Najdôležitejšiu úlohu hrá viola v komornej hudbe, ako súčasť sláčikových kvartetov, kvintetov.

V symfonickom orchestri má dôležitú úlohu. Hrá zvyčajne stredné hlasy, ale aj menšie sólové party. Vo violovej skupine symfonického orchestra účinkuje zvyčajne 10-12 violistov.

VÝZNAMNÍ SKLADATELIA A UKÁŽKY ICH DIEL PRE VIOLU (VÝBER)

JOHANN SEBASTIAN BACH
(1685 – 1750)

[Brandenburský koncert č. 6 B dur BWV 1051](#)

GEORG PHILIPP TELEMANN
(1681 – 1767)

[Koncert pre violu, sláčikový orchester a basso continuo G dur TWV 51:G9](#)

KAREL STAMIC (1745 – 1801)

[Koncert pre violu a orchester D dur op. 1](#)

WOLFGANG AMADEUS MOZART
(1756 – 1791)

[Konzertantná symfónia Es dur pre husle, violu a orchester, KV 364](#)

JOHANN NEPOMUK HUMMEL
(1778 – 1837)

[Fantázia pre violu a orchester](#)

NICCOLÒ PAGANINI (1782–1840)

[Sonata per la Gran' Viola ed Orchestra MS 70](#)

HECTOR BERLIOZ (1803 – 1869)

[Symfónia Harold v Taliansku, op. 16. so sólovou violou](#)

HENRI VIEUXTEMPS (1820 – 1881)

[Elégia pre violu a klavír op. 30](#)

BÉLA BARTÓK (1881 – 1945)

[Koncert pre violu a orchester Sz. 120/BB 128](#)

PAUL HINDEMITH (1895 – 1963)

[Der Schwanendreher, koncert pre violu a malý orchester](#)

WILLIAM WALTON (1902 – 1983)

[Koncert pre violu a orchester](#)

TORU TAKEMITSU (1930 – 1996)

[Koncert pre violu a orchester](#)

ALFRED SCHNITTKE (1934 – 1998)

[Koncert pre violu a orchester](#)

Violu mali radi a vedeli na nej hrať aj slávni hudobní skladatelia, napr. J. S. Bach, J. Haydn, W. A. Mozart, L. van Beethoven, F. Schubert, F. Mendelssohn Bartholdy, A. Dvořák, M. I. Glinka, G. Holst, P. Hindemith, dirigenti B. Walter, C. M. Giulini, slávny rockový gitarista Jimi Hendrix, ale dokonca aj 126. japonský cisár Naruhito.

SLÁVNI VILOVÍ VIRTUÓZI HISTÓRIE

Carl Stamitz (1745 – 1801)

Niccolò Paganini (1782 – 1840)

Lionel Tertis (1876 – 1975)

Rebecca Clarke (1886 – 1979)

Paul Hindemith (1895 – 1963)

William Primrose (1904 – 1982)

Yuri Kravtsov (1929 – 1982)

a i.

SLÁVNI VIOLISTI SÚČASNOSTI

Bruno Giuranna (1933)

Nobuko Imai (1943)

Rivka Golani (1946)

Gérard Caussé (1948)

Pinchas Zukerman (1948)

Kim Kashkashian (1952)

Yuri Bashmet (1953)

Tabea Zimmermann (1966)

Simonide Braconi (1971)

Roland Glassl (1972)

Ori Kam (1975)

Lawrence Power (1977)

Maxim Rysanov (1978)

Alexander Zemtsov (1978)

Antoine Tamestit (1979)

a i.

OTÁZKY

1. Spomenieš si, z akých hlavných častí sa skladá viola?
2. V čom sa viola odlišuje od huslí?
3. Ako sa volala prvá viola, ktorá bola vyrobená v 16. storočí?
4. Z koľkých hráčov – violistov zvyčajne pozostáva skupina viol v symfonickom orchestri?
5. Vymenuj aspoň 3 techniky hry na viole. Sú iné, ako tie, ktorými sa hrá na husliach?
6. Do ktorej nástrojovej skupiny v symfonickom orchestri radíme violu, a ako sa volá skupina, do ktorej viola patrí podľa Sachsovej - Hornbostelovej klasifikácie hudobných nástrojov?
7. **PRÉMIOVÁ ÚLOHA:** Skús si postupne vypočúť všetky diela, alebo aspoň sa do všetkých na chvíľu započúvaj, a zostaň niekoľko minút pri tom diele, ktoré ťa najviac zaujme. Zostav rebríček tvojich TOP 3 skladieb alebo skladateľov. Ktoré dielo pre violu sa ti páči najviac a čím ťa oslovilo?